

BIBLIOTECA *MARCEL·LÍ DOMINGO*

Recull de premsa local i comarcal

Tortosa: Ciutat o territori?

Aquesta passada primavera, a Corporació Municipal en ple agraï un document de treball que portava per títol: "BIBLI·LUDARI TORTOSA 2000". En aquest document hi ha una sèrie de problemes que vénen de lluny i que, si es resolen, poden ser la clau del futur de les terres de l'Ebre. Val la pena analitzar-les. El limit·ludari de la ciutadania de Tortosa és un fet que convé a la reflexió. En moment de compartir els sentiments de justa per una commemoració festiva de la qual tots els habitants de la vall baixa de l'Ebre –Tortosa, Colònia Júlia Augusta, Dertosa– ens hem de sentir aglutinats i igualats, però també de meditar el com i el per què s'han produït els esdeveniments socials i històrics que, des de fa tant de segles, ens han portat a la realitat d'avui.

Tortosa commemora els dos mil anys de ciutadania en un moment de dificultat com a ciutat. Un seguit d'esdeveniments produït durant els temps passats no contribueixen justament a sentir-nos prou satisfets. La Tortosa estricte, la ciutat resultant de la reducció al límit d'un territori compartit i sentit per tots, es troba tal vegada en la decadència, fruit d'aquesta mateixa actitud i vetustesa.

En canvi, el concepte de Tortosa com a realitat àmplia, com a terra de creulla, d'equilibri, d'interacció i concòrrencia entre pobles i cultures, no pot per menys que condonar l'esdevenidor amb esperança. Mirar el futur amb fe i il·lusió perquè el futur és encara per construir i serà el resultat de la voluntat dels territoris en la mesura que sapiguem aplicar els sistemes de la gestió dels de la ciutat i els del seu territori... «Decadència de la ciutat, pen de la lluita, errors humans, futur? Cal estimar un que, encara que sigui d'una manera esquemàtica, com ha anat evolucionant la ciutat i les seves relacions amb el territori. Forme precisament els roman els que, motivats pel seu sistema socioeconòmic, actuem l'organització de gran ciutat per dominar el territori que les envoltava. Així neix Dertosa, com nucli aglutinador d'un ampli territori i la vegada els comercials un territori que té l'Ebre com nexe d'unió.

Quan l'Imperi romà desapareix el segle V, víctima de la seva pròpia decadència, penetren els viatgers, poble amb una cultura i sistema socioeconòmic totalment diferent, que donen prioritat a la vida rural més que a la urbana, trencant-se també els circuits comercials. En una etapa fosca de la que encara avui no disposem de massa documentació.

Potser per això l'Eglésia, continuadora de l'organització romana, crea les Diòcesis que a Catalunya corresponen a antigues ciutats romanes, restant Dertosa com seu episcopal al segle VII amb un territori paraguà.

La invasió dels àrabs el segle VIII torna a trencar l'esquema organitzatiu. En principi, després de conquerir la Península Ibèrica, aquests volen continuar al nord per intentar tancar i dominar el circuit comercial mediterrani com van fer els romans però la defensa de la batalla de Poitiers (732) en mans dels francs comandats per Carles Martell frenant aquesta expansió. Després que l'Imperi romà sigui el maridat del Garmel fa primera zona fronterera, l'Ebre es converteix en el redut de defensa per excel·lència fortificant-se les ciutats més importants (Tortosa, Lleida). La Suda de Tortosa serà la fortalesa que domina la vall del l'Ebre i el seu pas. La ciutat a l'ombra de la fortalesa es convertirà altra vegada en centre mercantil mentre que els camps, sotmesos a la cura del rei, són produïts més i més, accedint-se per les millores tècniques que porten els àrabs.

Tant és dels àrabs, com dels romans, per les seves lluites internes i conflictes socials, prèviament el seu poder i a finals del segle X Tortosa es convertirà en cap de la vall com nova capitalitat del territori. Aquesta decadència es correspon amb un creixement demogràfic dels territoris cristians del sud i ja el comte Berenguer Ramon II intentarà la conquesta de la ciutat el 1092, l'Imperi Ramon Berenguer III, però ambdós fracassaran.

Serà el comte Ramon Berenguer IV el qui clourà la conquesta de la ciutat a davant del 1148 el territori que l'envoltava. L'any següent s'estableix documentant-se el Terme General de Tortosa (des de la Rocca Folclera al mar i des del Coll de Balaguer al riu Sénia). Quan les conquestes van avançant la monarquia catalano-aragonesa necessitarà fer una divisió administrativa per poder controlar els territoris i restar poder a la noblesa feudal. Nascen així les "vegueries". A començament del segle XIV, la vegueria de Tortosa cobreix un territori molt ampli que arribava fins a l'Ebre i la serrallada de Prades (incloent territoris de l'actual Priorat i Baix Camp) encara que d'escassa de l'autoritat del vapor de territoris dels temples i hospitals (castellsans d'Amposta, comanda d'Albaladeia i l'illa de Móra). L'Ebre per aquestes dates continua protagonitzant la vida comercial i la ciutat de Tortosa i el seu port dinamitza la vida econòmica d'aquestes terres.

La crisi de la meitat del segle XIV afectà igual que a la resta de Catalunya a les terres de l'Ebre, conseqüent una etapa de conflictes socials i polítics com també una forta crisi demogràfica i econòmica. Durant els segles XV, XVI i XVII restarà la mateixa divisió territorial amb petites modificacions, mentre que l'economia continua estancada. Les terres catalanes distants en mes i el bandolerisme i les guerres no permetien el desenvolupament.

A la fi del segle XVII, molt sense acord amb el rei Carles II, esclatava un conflicte successori que a la vegada que distanciat fou territorial. Quan Felip V fou nomenat rei provocà una guerra pels seus intents centralistes. Conquerida Catalunya de el territori de Tortosa era en mans de les tropes felipianes el 1708 i annexat a València). L'any 1716 el rei signa el Decret de Nova Planta començant la centralització i la castellanització. Els corregiments substituïren les vegueries en quant a organització territorial de Catalunya. L'article 36 de l'Instrument Decret es titubava "Tortosa, la castellania de Amposta y Ribera del Ebro, otro corregimiento, con un corregidor y alcalde mayor en Tortosa".

El segle XVIII, encara que es perdien les llibertats tradicionals, significa una època de millores econòmiques. La població de les terres de l'Ebre creix fortament i l'economia torna a funcionar. Es produïren rampades de terres, colonitzant-se i treballant-se les planes de l'interior i participant també el delta de l'Ebre per a les explotacions de Turbia barrejada que s'exportava a Mòndia. Fins i tot trobem minses intents de capitalisme financer però és al sector industrial on no es veu cap altre interès de Catalunya.

El segle XIX fou nefast per aquestes terres. La guerra del Francès i les guerres carlines no permetien al territori la seva modernització. Fins i tot tornaren a assolir a noves divisions territorials. Ja la Constitució de 1812 contemplava Catalunya com una sola província mentre que aquesta no funcionava per la problemàtica del moment, però el Decret de 30 de novembre establí la divisió d'Espanya en 49 províncies segons els criteris de centre de barques, que produïren la implantació de la Segona República. Econòmicament el segle XIX continuà una fructificació al no modernitzar-se les estructures de producció. Els avenços tècnics de la Revolució Industrial no arribaven en aquestes terres, continuant el sistema de producció artesanal.

Fins i tot la societat no es modernitzava, mantenint-se estructures arcaïques en el camp i algunes famílies no permetria la modernització del camp i de la ciutat. De mica en mica la ciutat de Tortosa ve perdent pes en la marca del país. Ja a finals de segle es parla de decadència però les solucions que es donen no acaben de dinamitzar la ciutat i el territori.

Instaurada la Generalitat de Catalunya l'any 1931, un decret d'aquesta del 16 d'octubre creava una província per fer una nova organització territorial. Aquesta encorregà al poble i Fin Vila la visita a les terres de l'Ebre per estudiar la seva problemàtica. Els pobles, encara que no rebien de la capitalitat de Tortosa, arrenaven aquesta de no deixar-se els seus interessos. Per tant, el 27 d'agost de 1930, el govern de la Generalitat decretà la divisió de Catalunya en 9 regions i 28 comarques; la regió V comprenia les comarques del Baix Ebre, Montsià i Terra Alta.

La guerra civil truncà aquesta divisió, i en acabar aquesta, el general Franco tornà a la centralització i el sistema provincial. Fins i tot la divisió es veu reduïda el 1963 i 1960. El mateix municipi de Tortosa, aquesta darrera any, s'ha vist reduït per les constants segregacions (Dallach 1977, amb els territoris de Andorra i Móra i La Gola, Canadell 1978, Sant Jaume d'Enveja 1978 i L'Aldesa 1983).

Després de l'últim de l'evolució de la divisió territorial una adonem com de mica en mica, i sobretot a l'època contemporània, aquest territori ha perdut vitalitat i s'ha seguit econòmicament de les línies mestres de creixement econòmic d'altres indrets de Catalunya.

De cara al futur cal una reconversió, però no solament una reconversió econòmica sinó sobretot una reconversió d'identitat. Els errors del passat ens han d'ensenyar a dilucidar actituds agroalimentàries i oligarquiques; cal intentar adaptar, per part de tots, postures més obertes, de diàleg. Les Terres de l'Ebre, l'antig territori de Tortosa, necessiten d'un ampli debat, on tots hi siguin presents, per poder afrontar amb optimisme el futur. La unitat de primer Terme més efectiva per tirar endavant el territori i engegar solucions que han de sortir de dins i no esperar que algú els de fora els que les porten. Cal modernitzar-se, cal potar estructurar, perquè la història ens ha demostrat que els grans fets sempre comencen amb un tant utòpic. Aquestes terres tenen un futur esperanyador si s'eliminen vells models, s'eliminen dominacions duradures o esclapades, postures escèptiques, pròpies del segle XIX, si podem arribar al segle XXI, a tot hom, que no mengem sang, els de poble a ciutat.

Si això no es fa, l'únic que potser ens trobem serà una Tortosa convertida en ciutat museu, les terres de l'interior semi-abandonades o abandonades totalment i les zones encara agroalimentàries explotades pels recursos econòmics de fora i promette desitjos des de fora.

Serà desitjable que aquestes festes de la Ceta, anyalment lloc de trobada de tots els tortosins, referencien al territori ampli, siguin el punt de sortida d'aquest diàleg per cercar solucions de futur.

Tortosa, agost 1985

LLUIS MARGART

Font: biblioteca.tortosa.cat